

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Обов'язкової освітньої компоненти

Диференційна психологія з практикумом

**для підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Факультет

05 «Соціальні та поведінкові науки»
053 Психологія
Психологія
Соціально-психологічний

Укладачі: доктор психологічних наук, доцент
Кириченко Віктор,
доктор психологічних наук, доцент Мазяр Олег

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри соціальної та практичної
психології
Протокол від «___» _____ 2021 р. № _____

Завідувач кафедри

ПОРТНИЦЬКА Наталія

ЗМІСТ:

№	Вид заняття	Тема заняття	Стор.
1.	Практичне заняття № 1	Методи дослідження у диференційній психології	3
2.	Практичне заняття № 2	Формальний підхід у диференційній психології	4
3.	Практичне заняття № 3	Вплив спадковості і середовища на розвиток індивідуальності	5
4.	Практичне заняття № 4	Типологія темпераменту	6
5.	Практичне заняття № 5-6	Методи вивчення типологічних особливостей прояву властивостей нервової системи	7
6.	Практичне заняття № 7	Типологія особистостей	8
7.	Практичне заняття № 8-9	Факторна модель особистості	9
8.	Практичне заняття № 10	Здібності та обдарованість у диференціальній психології	10
9.	Практичне заняття № 11	Диференціально-психологічні аспекти професійної діяльності	10

Практичне заняття № 1

Тема заняття: Методи дослідження у диференційній психології

План заняття:

Тестові питання

Дайте відповіді на 6 тестових завдань.

Типи завдань: виключення зайвого, встановлення відповідності, пошук правильної відповіді з переліку.

Теоретичні питання

1. Класифікація методів диференціальної психології.
2. Психогенетичні методи (мета, переваги та обмеження):
 - генеалогічний метод;
 - метод прийомних дітей;
 - близнюковий метод.
3. Методи аналізу документів (мета, переваги та обмеження):
 - біографічний метод;
 - метод щоденників;
 - аналіз продуктів діяльності;
 - опитування.
4. Нормативний напрямок психодіагностики. Поняття про нормальний розподіл даних. Умови відхилення від нормального розподілу.
5. Кореляційно-факторний напрямок психодіагностики.

Практичне завдання

Сформулюйте тему науково-психологічного дослідження (за власним вибором). Визначте психологічні відмінності, які будете вивчати. Підберіть методи дослідження індивідуальних або групових відмінностей.

Практичне заняття № 2

Тема заняття: Формальний підхід у диференційній психології

План заняття:

Тестові питання

Дайте відповіді на 4 тестових завдань.

Типи завдань: виключення зайвого, встановлення відповідності.

Теоретичні питання

1. Принципи формального підходу у вивченні індивідуальності.
2. Основні компоненти структури індивідуальності.
3. Інтеграція елементи індивідуальності у цілісну структуру.
4. Ендофактори та екзофактори у детермінації міжіндивідуальної варіативності.

Практичне завдання

Виконайте дослідження, яке вивчає психологічну сумісність осіб, які перебувають у дошлюбних стосунках за методикою Делінгер «Експрес-діагностика особистості за психогеоетричним тестом». Встановіть психологічні характеристики, які вказують на сумісність і труднощі у комунікації суб'єктів.

Реферативні повідомлення

1. Проблема індивідуальності у працях В. Штерна.

Практичне заняття № 3

Тема заняття: Вплив спадковості і середовища на розвиток індивідуальності

План заняття:

Тестові питання

Дайте відповіді на 7 тестових завдань.

Типи завдань: виключення зайвого, встановлення відповідності, встановлення аналогії, встановлення послідовності, пошук правильної відповіді з переліку.

Теоретичні питання

1. Фактор спадковості як обмежуюча умова розвитку організму.
2. Поняття оточуючого середовища та його вплив на формування індивідуальності.
3. Взаємовплив спадковості і середовища.
4. Найбільш поширені помилкові стереотипи щодо впливу спадковості і середовища.
5. Поведінка, що не є результатом наuczіння
6. Специфіка статевої диференціації.

Практичне завдання

Сформулюйте предмет науково-психологічного дослідження (за власним вибором). Виділіть фактори спадковості і середовища, які ймовірно впливають на формування індивідуальних або групових психологічних відмінностей.

Практичне заняття № 4

Тема заняття: Типологія темпераменту

План заняття:

Тестові питання

Дайте відповіді на 6 тестових завдань.

Типи завдань: виключення зайвого, встановлення відповідності, встановлення аналогії, пошук правильної відповіді з переліку.

Теоретичні питання

1. Конституціональні теорії темпераменту:
 - Типологія Е. Кречмера.
 - Типологія У. Шелдона.
2. Вчення І.П. Павлова про чотири типи темпераменту.
3. Психологічні теорії темпераменту:
 - Типологія К.Г. Юнга.
 - Уявлення про темперамент Г. Айзенка.
 - Акцентуації темпераменту по К. Леонгарду.
4. Властивості нервової системи як альтернатива типу ВНД у теорії Теплової-Небиліцина.
5. Структура темпераменту в теорії В.М. Русалова.

Практичне завдання

Спираючись на концептуальні погляди Е. Кречмера, У. Шелдона, І.П. Павлова, К.Г. Юнга, Г. Айзенка та К. Леонгарда, визначте, до якого типу темпераменту належать такі літературні персонажі Ф.М. Достоєвського: Родіон Раскольников, князь Мишкін, Ніколай Ставрогін, Іван Карамазов, Степан Верховенський, Соня Мармеладова та інші? Оберіть одного персонажа.

Альтернативний варіант практичного завдання: інші літературні персонажі на власний вибір.

Реферативні повідомлення

1. Концепція темпераменту у Греції та Китаю (стародавні часи).

Практичне заняття № 5-6

Тема заняття: Методи вивчення типологічних особливостей прояву властивостей нервової системи

План заняття:

Тестові питання

Дайте відповіді на 3 тестові завдання.

Типи завдань: виключення зайвого, встановлення відповідності, пошук правильної відповіді з переліку.

Теоретичні питання

1. Сила нервової системи: як реактивність, як витривалість.
2. Рухливість – інертність і лабільність нервових процесів.
3. Баланс нервових процесів.
4. Статеві особливості прояву властивостей нервової системи: зміна сили нервової системи; зміна рухливості нервової системи; зміна балансу нервової системи.
5. Спостереження й опитування при дослідженні властивостей нервової системи.

Професійно-орієнтоване завдання

На практичному занятті № 5 здобувачі виконують етап первинного аналізу проблеми, планово-підготовчий етап та етап практичної роботи професійно-орієнтованого завдання.

На практичному занятті № 6 здобувачі виконують звітно-підсумковий етап та етап самоаналізу і групової рефлексії професійно-орієнтованого завдання.

Практичне заняття № 7

Тема заняття: Типологія особистостей

План заняття:

Тестові питання

Дайте відповіді на 7 тестових завдань.

Типи завдань: встановлення відповідності, пошук правильної відповіді з переліку.

Теоретичні питання

1. Типологічний підхід у психології характеру:
 - Типологічна модель Е. Фромма.
 - Типологічна модель Е. Шостром.
 - Типологічна модель К. Леонгарда.
 - Типологічна модель О.Є. Лічко.
 - Психологічні типологічні моделі.
2. Типологічна модель у психології особистості:
 - Концепція особистісних рис (Г. Олпорт, Г. Айзенк).
 - Теорії особистісних факторів (Р. Кеттелл, Модель Великої П'ятірки).
3. Формально-динамічна модель особистості.
4. Інтра- та інтеріндивідуальний статус особистості.
5. Проблема слабкості індивідуальних відмінностей

Практичне завдання

Спираючись на концептуальні погляди Е. Фромма, Е. Шостром, К. Леонгарда, О.Є. Лічко, П.Б. Ганнушкіна, визначте, який тип характеру мають наступні літературні персонажі Ф.М. Достоевського: Родіон Раскольников, князь Мишкін, Ніколай Ставрогін, Іван Карамазов, Степан Верховенський, Соня Мармеладова та інші? Оберіть одного персонажа.

Альтернативний варіант практичного завдання: інші літературні персонажі на власний вибір.

Реферативні повідомлення

1. Типологічна модель О.Ф. Лазурського.
2. Типологічна модель П.Б. Ганнушкіна.

Практичне заняття № 8-9

Тема заняття: Факторна модель особистості

План заняття:

Тестові питання

Дайте відповіді на 6 тестові завдання.

Типи завдань: виключення зайвого, встановлення відповідності, пошук правильної відповіді з переліку.

Професійно-орієнтоване завдання

На практичному занятті № 8 здобувачі виконують етап первинного аналізу проблеми, планово-підготовчий етап та етап практичної роботи професійно-орієнтованого завдання.

На практичному занятті № 9 здобувачі виконують звітно-підсумковий етап та етап самоаналізу та групової рефлексії професійно-орієнтованого завдання.

Практичне заняття № 10

Тема заняття: Здібності та обдарованість у диференціальній психології

План заняття:

Теоретичні питання

1. Поняття обдарованості, таланту і геніальності.
2. Схильність до певного виду діяльності.
3. Загальні і спеціальні здібності.
4. Компенсація здібностей.
5. Діяльність як умова вимірювання здібностей та обдарованості.
6. Методи вивчення феномену геніальності:
 - біографічний аналіз;
 - вивчення випадків;
 - статистичне дослідження;
 - історіометрія;
 - аналіз висновків тесту на визначення розумового коефіцієнту;
 - лонгітюдне дослідження.

Реферативні повідомлення

1. Психологічні чинники обдарованості (прізвище видатної людини за власним вибором).

Практичне заняття № 11

Тема заняття: Диференціально-психологічні аспекти професійної діяльності

План заняття:

Теоретичні питання

1. Диференційно-психофізіологічні аспекти становлення професіонала.
2. Монотонна діяльність і типологічні особливості.
3. Стили професійної діяльності.
4. Вибір професії і тип особистості.
5. Суб'єктивні установки, продуктивність праці й задоволеність працею.
6. Статеві особливості професійної діяльності та кар'єри.

Реферативні повідомлення

1. Статеві особливості професійної діяльності (професія на вибір).

Критерії оцінювання

№ заняття	Види робіт							Σ
	ТЗ	ТП	ПР	ДП	УО	РП	ПОЗ	
1.	20	50	30	10	10			
2.	20	50	30	10	10	30		
3.	20	50	30	10	10			
4.	20	50	30	10	10	30		
5.	10	25		10	10		65	
6.				10	10		100	
7.	20	50	30	10	10	30		
8.	20			10	10		80	
9.				10	10		100	
10.		100		10	10	30		
11.		100		10	10	30		

ТЗ	виконання тестових завдань
ТП	відповідь на теоретичне питання
ПР	виконання практичного завдання
ДП	демонстрація підготовленої презентації до теоретичного питання або практичного завдання
УО	участь в обговоренні
РП	реферативне повідомлення
ПОЗ	Виконання професійно-орієнтованого завдання

Рекомендації до виконання:

Критерії оцінювання тестових завдань:

- наявність однієї відповіді на одне тестове завдання, а не кількох;
- відсутність коригування відповідей;
- наявність відповідей на всі тестові завдання.

Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання:

- рівень вільного володіння теоретичним матеріалом;
- розуміння термінології, яка використовується;
- наведення прикладів побутового та наукового гатунку;

Критерії оцінювання практичних завдань:

- повнота виконаного завдання;
- чіткість та ясність формулювань;
- відсутність плагіату.

Критерії оцінювання презентації:

- відображення найбільш суттєвих аспектів відповіді;
- комфортність сприймання та дотримання гігієнічних вимог.

Критерії оцінювання участі в обговоренні:

- кількість тез;
- обґрунтованість реплік, зауважень, питань та відповідей;
- коректність та компетентність.

Критерії оцінювання рефератів:

- оформлення тексту рефератів, відповідно до вимог;
- відсутність плагіату (копіювання готових рефератів);
- релевантність теми та використаної науково-психологічної літератури.

Критерії оцінювання професійно-орієнтованих завдань:

- виконання всіх етапів роботи;
- повнота та розгорнутість виконаних етапів роботи;
- коректність та компетентність.

Рекомендована література

Основна:

1. Диференційна психологія : підручник / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
2. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ : БДПУ, 2014. 216 с.
3. Мазяр О. В. Диференціальна психологія: модульний курс : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.
4. Палій А. А. Диференціальна психологія. Київ : Акадевидав, 2010. 432 с.
5. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Новий світ-2000, 2011. 236 с.

Додаткова:

1. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. Москва : Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. 752 с.
2. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах: учебное пособие. Москва : «Ось-89», 112 с.
3. Гюнтер К. Введение в дифференциальную психологию учения. Москва : Педагогика, 1987. 173 с.
4. Егорова М. С. Психология индивидуальных различий. Москва : Планета детей, 1997. 328 с.
5. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 544 с.
6. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 464 с.
7. Либин А. В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций : учебное пособие. Москва : Эксмо, 2006. 544 с.
8. Мазяр О. В. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Диференційна психологія». *Професійно-орієнтовані завдання з психології* : навчальний посібник / за ред. О. Л. Музики. Житомир, 2009. С. 123-171.
9. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 288 с.
10. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. Москва : Педагогика, 1986. 256 с.
11. Мерлин В. С. Психология индивидуальности / под ред. Е. А. Климова. Москва : Издательство «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. 448 с.
12. Палій А. А. Диференціальна психологія : Курс лекцій. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007. 776 с.
13. Психология и психоанализ характера. Хрестоматия по психологии и типологии характеров / ред.-сост. Д. Я. Райгородский. Самара : Издательский Дом «БАХРАХ», 1998. 640 с.
14. Психология индивидуальных различий / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер и В. Я. Романова. Москва : ЧеРо, 2000.
15. Русалов В. М. Биологические основы индивидуально-психологических различий. Москва : Издательство «Наука», 1979. 352 с.
16. Рыбалко Е. Ф. Возрастная и дифференциальная психология. Санкт-Петербург : Питер, 2001.

Интернет-ресурси:

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка. URL: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників. URL: <http://pidruchniki.ws/>.

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. URL: www.dnrb.gov.ua.
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>.